

10. fejezet – Az adatkapcsolati réteg

Az adatkapcsolati réteg (Data Link Layer)

Előzetesen összefoglalva, az adatkapcsolati réteg feladata abban áll, hogy biztosítsa azt, hogy az adó oldali adatok a vevő oldalra is adatként jussanak el, és ne legyen belőle értelmetlen jelek sorozata. Ezt úgy valósítja meg, hogy az adatokat egyértelműen azonosítható adatkeretbe tördeli szét, ellátja a szükséges vezérlőbitekkel, majd sorrendben továbbítja azokat. A vevő oldal pedig a kapott kereteket megfelelő sorrendben összeállítja. Az adó oldal ezenkívül még a vevő által küldött nyugtázásokat is feldolgozza. Mivel a fizikai réteg a biteket értelmezés nélkül továbbítja, ezért az adatkapcsolati réteg feladata, hogy meghatározza illetve felismerje a keretek határait. Így a felette elhelyezkedő réteg már hibáktól mentes adatokat kap (vétél esetén – adás esetén nyilván hibátlan adatokat ad...)

Másik fontos feladata az, hogy a kétirányú átvitel esetén az esetleges ütközésekből adódó problémákat megoldja, és hogy forgalomszabályozást végezzen – tájékoztassa az adót a vevő fogadási szándékáról.

Ha kiragadjuk a Hálózati–Adatkapcsolati–Fizikai rétegeket, és csak ezek működésére koncentrálunk, akkor a működés a következő féle képpen modellezhető. Az adó oldal a hálózati rétegből kapott bitfolyamot az adatkapcsolati réteg diszkrét keretekké alakítja, melyeket ellenőrző összegekkel lát el. Ezeket a kereteket alakítja bitfolyamból jelfolyammá a fizikai réteg, majd továbbítja a célállomás fizikai rétegének. A vevő oldal fizikai rétege fogadja, majd jelfolyamból bitfolyammá alakítja az adatokat. A vevő oldal adatkapcsolati rétege a keretek behatárolása és az ellenőrző összegek visszaellenőrzése után az így keletkezett bitfolyamot továbbítja a hálózati rétegnek.

Ahhoz, hogy az adatkapcsolati réteg szolgáltatást nyújthasson a hálózati rétegnek, a fizikai réteg szolgáltatásait kell igénybe vennie.

Az adatkapcsolati réteg legjellemzőbb feladatainak felsorolása:

- hálózati rétegnek nyújtott szolgáltatás
  - nyugtázatlan összekötés nélküli szolgálat
ilyen a megbízható csatorna alaphelyzetben az Ethernet vagy a kéretlen levél (nincs előzetes kapcsolat felépítés, kapcsolat lebontás)
  - nyugtázott összekötés nélküli szolgálat
ilyen a megbízhatatlan csatorna, a WLAN vagy a szöveges üzenetküldés (nincs előzetes kapcsolatépítés, de mivel minden keret nyugtázva van, az elveszett kereteket meg lehet ismételni)

- nyugtázott összekötés alapú szolgálat
ez a legmegbízhatóbb átvitel, például a fájl átvitel)
(a forrás és a cél az első fázisban felépíti az összeköttetést – inicializálódnak a megfelelő változók, számlálók, a második fázisban történik a keretek átvitele, a harmadik fázisban pedig az összeköttetés lebontása – és az erőforrások felszabadítása)
- keretezés (kezdet, vég)
  - karakterszámlálás, bájt számlálás
  - kezdő és végkarakterek beszúrása
  - kezdő és végbitek beszúrása
  - fizikai rétegbeli kódolás megsértése
- hibakezelés, hibavédelem (Error Control)
  - pontosan egyszeri megérkezés (időzítők, számlálók kezelése)
  - ismétléssel történő javítás
- forgalom szabályozás (Flow Control)
  - gyors adó, lassú vevő helyzet kezelése

Keretezés

Az adatkapcsolati réteg legtipikusabb feladata a keretezés (nyilván adó oldalon a keretekbe tördelés, vevő oldalon a keretek eltávolítása – jellemzően az adó oldali funkciókat tárgyaljuk részletesen). A réteg alapegysége az adat keret (Data Frame).

Önmagában a keretekre tördelés nem megoldás, szükség van (például) egy ellenőrző összegre, ami megmutatja, hogy az adott keret sérülésmentesen érkezett-e meg a vevő oldalra. Amennyiben az ellenőrző összegben eltérés van, akkor az egész keretet meg kell ismételni.

A négy legáltalánosabban használt keretezési módszer:

- karakterszámlálás, bájt számlálás
- kezdő és végkarakterek beszúrása
- kezdő és végbitek beszúrása
- fizikai rétegbeli kódolás megsértése

Karakterszámlálás, bájt számlálás

Ez a keretezési módszer a keret hosszának, azaz a benne foglalt bájtok számának megfelelő adatot írja bele egy fejlécbe, az úgynevezett bájt számmezőbe. Amikor a vevő oldal adatkapcsolati rétege megkapja az így képzett keretet, a bájt számmezőből kiolvassa a keret hosszát (azaz bájtok számát).

Ennek az algoritmusnak az a (potenciális) hibája, hogy az átviteli hiba szerencsétlen esetben pont a bájt szám mezőt érintheti, azaz ronthatja el. Így az átvitel kiesik a szinkronból, képtelenség lesz megtalálni a következő keret elejét (illetve végét).

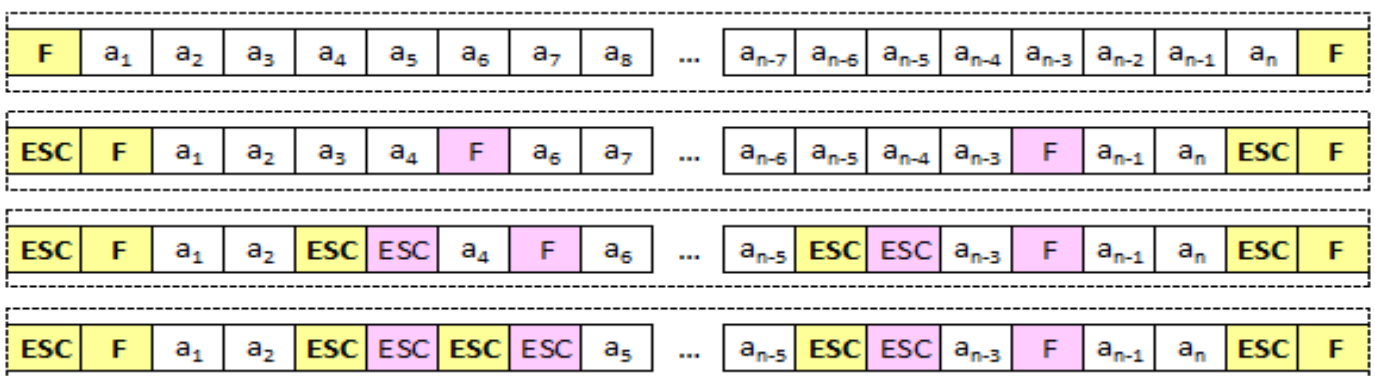
Ez a módszer ma már jellemzően nincs használatban.

Kezdő és végkarakterek beszúrása

Az előző megoldás szinkronizációs hibáját például elkerülhetjük olyan módon, hogy a keret elejét és a végét is egy-egy különleges jelzőbájttal (Flag) látjuk el. Létezett olyan megoldás, ahol a keret elejét illetve végét különböző jelzőbájttal látták el, de a gyakorlatban az egyforma jelzőbájtok használata gyakoribb. Amennyiben az átvitel bármely okból is kiesne a szinkronból, akkor csak meg kell keresnünk a jelzőbájtot, és máris megtaláljuk az éppen átvitel alatt álló keret végét.

Problémát az jelentheti, hogy hiába választunk speciális karaktert, bizonyos tartalmak esetében (pl. bináris átvitel, MP3, MKV, ZIP) a jelzésre választott speciális karakter bitmintája szerepelhet az átvitt adatban is. Egyik megoldás az, hogy egy extra ESC (Escape – kivétel bájt) bájtot használunk, szúrunk be pluszba a jelzőbájtunk elé. Ez a bájtbeszúrás (Byte Stuffing) módszere.

Mi a megoldás arra, hogy ha az ESC az átvitt adatfolyamban is szerepel? Be kell elé szúrni még egy ESC-t, így biztosak lehetünk abban, hogy a két ESC valójában egy ESC tartalommal bír. Ilyen módon abban is biztosak lehetünk, hogy önmagában csak a jelzőbájtunk előtt fog az ESC szerepelni. Az adatfolyamban így csak páros számú egymás utáni ESC bájtok fordulhatnak elő. Így egyértelműen – bár többszörös bájtbeszúrás árán, mert a vevő oldalon majd vissza kell állítani eredeti tartalmat – képesek vagyunk jelezni a keret határait, a keret hosszától függetlenül.

Kezdő és végbitek beszúrása

A bájtbeszúrás hasznos és működő megoldás, de nyilvánvaló, hogy sok „felesleges” adattal terheli az átviteli csatornát. Ezt a problémát orvosolja az eredetileg a HDLC (Highlevel Data Link Control / Magas Szintű Adatkapcsolati Vezérlés) protokollhoz kifejlesztett bitbeszúrás. Ez a módszer lehetővé teszi, hogy tetszőleges számú bit legyen a keretben, sőt, hogy a karakterkódok is tetszőleges számú bitből (ne csak 8 bitből) álljanak. A megoldás a következő módon épül fel. Minden keret egy speciális bitmintával indul, amit szintén jelzőbájtnak (Flag) nevezünk. Tartalmilag így néz ki: 01111110_2 azaz 6db egymást követő 1-es. Amikor az adó oldalon az adatkapcsolati réteg 5db egymást követő 1-est talál az adatok között, akkor automatikusan beszúr ezek után egy 0-át. Azaz 6db 1-es csakis a Flag-ben fordulhat elő az átalakítás után. Átvitelre már az így átalakított adat kerül. A vevő oldalon ugyanez történik csak fordítva, azaz minden egymást követő 5db 1-es után az adatkapcsolati réteg töröl 1db 0-át.

A bitbeszúrásos módszerrel egyértelműen felismerhetők a kerethatárok. A szinkron elvesztése esetén meg kell keresni a 6db egymást követő 1-est, és így meg is találjuk a kerethatárokat, hiszen a 6db 1-es csak ott fordulhat elő.

Ezt az eljárást használja az USB technológia is. Ezzel a módszerrel a „feleslegesen” átvitt adatok mennyisége jelentősen csökken, de nyilván számottevő mértékben megmarad.

Fizikai rétegbeli kódolás megsértése

Ez a megoldás a fizikai réteg kódolásainak tulajdonságait használja ki. Történetesen arról van szó, hogy bizonyos kódolások esetén léteznek olyan jelsorozatok, jelváltások, amelyek az adatátvitel során objektíve nem fordulhatnak elő. Így ezek felhasználhatóak jelzésekre, mivel az átvitt adattal semmiképpen sem téveszthetőek össze.

Ilyen lehetőséget nyújt például a 4B/5B kódolás. Ez a megoldás 4 bites adatcsoportokat kódol 5 bites adatcsoportokba, NRZI kódolás mellett. A 32 (2^5) lehetséges jelsorozatból viszont csak 16 (2^4) jelsorozat van használatban az adatok kódolására, azaz a másik 16 jelsorozat felhasználható például a keret elejének illetve végének a jelzésére.

Az eljárást azért hívjuk kódsértésnek, mert olyan kód is átvitelre kerül, ami normál körülmények között nem kerülhetne átvitelre, nem használatosak kódolásra. Ezek a kódok, azaz jelsorozatok könnyen azonosíthatóak, és így a keretek beazonosításához nincs szükség az átvitt adatok módosítására (majd visszaalakítására).

Összességében ez az eljárás terheli meg a legkevesebb „feleslegesen” átvitt adattal az adatátvitelt.

Az legtöbb adatkapcsolati protokoll a gyakorlatban, a nagyobb biztonság érdekében (még ha ezzel jelentősen meg is növeli az átvitt adatok mennyiségét) a fenti módszerek valamely kombinációját alkalmazza. Például a keret az IEEE802.11 protokollban egy 72 bites, az IEEE802.3 protokollban egy 56 bites előtaggal (Preamble) kezdődik. Ez kellően hosszú ahhoz, hogy a vevő oldal fel tudjon készülni az adatok fogadására. Ezt követi még a fejlécben egy hosszúságot jelző kód (azaz a bájtyszám). Így a keret tulajdonságai (kezdetek és hossza) is többszörösen biztosítva van az átvitel során.